

Co Alenka našla za zrcadlem aneb Etnologové v útočišti selského rozumu

Díl III. - Když vás přepere zemědělský gen: přímé i klikaté cesty k vlastnímu rodinnému hospodaření

▲ Jedním z navštívených hospodářství je Farma Člupy manželů Šedivých (ASZ Vyškov).

Tento článek je třetím ze série věnované současným podobám selského rozumu v praxi českých soukromých zemědělců (předchozí díly čtenáři najdou v čísle 7/2023 a 5/2024). Zajímá nás, jak jej ve své zemědělské činnosti vědomě i nevědomě uplatňují. Abychom mohli odpovědět, podívali jsme se pod pokličku jejich přemýšlení o sobě i světě, naslouchali jejich vyprávění o vlastních motivacích, cílech, obavách, ale i snech a inspiracích. Bez nich totiž budoucnost lepší prostě nebude.

Tentokrát nás přivítaly tři rodiny hospodářů s živočišnou a rostlinnou produkcí s prvky krajinnotvorných aktivit. Během rozhovorů a provádění hospodářstvím nám vyprávěly příběhy svých pestrých kořenů, ze kterých vyrostlo jejich farmaření. Zajímalo nás, jak začala jejich cesta k soukromému zemědělství:

jakou roli v počátcích i dalším fungování jejich hospodaření hrála rodinná tradice a paměť předchozích generací? Z jakého podhoubí a půdy selský rozum vyrůstá, co jej kypří a pomáhá růst?

Už T. G. Masaryk říkával, že rodina je základ státu. V případě českých hospodářů tomu podle všeho není jinak. Dosavadní

návštěvy českých sedláků nás často přivádějí do vícegeneračních domů při hospodářstvích, kde kromě manželů-hospodářů práci vykonávají nebo prozatím okoukávají jejich potomci. Na vše potom ještě dohlíží generace prarodičů. Podob hospodářství ale může být vícero, stejně jako cest k jejich vzniku. Pojdme se na ně podívat.

Farma Valihrachovi: Člověk to má opravdu v té krvi

▲ Tři generace Valihrachů na svém hospodářství v Krumvíři.

▲ Valihrachovi se věnují chovu masného skotu a produkci plemenných zvířat.

**FARMA RODINY
VALIHRACHOVÝCH**
Valihrachovi

Rodinná farma Krumvíř

Zaměřuje se na pěstování řady odrůd vinné révy, na tradiční zemědělství v podobě pěstování různých plodin s důrazem na krajinnotvorbu a v posledních letech i na chov masného skotu. Aktuálně chovají kolem 80 kusů skotu plemene masný simental, limousine a aubrac. Valihrachovi jsou členy ASZ Břeclav a vítězi soutěže ASZ ČR Farma roku 2018. Web: <https://farmavalihrachovi.cz/>

František st. za omluvy, že ještě musel být u zvířat, usedá ke stolu a plynule navazuje na vyprávění svého syna: „Ten praděda Josef miloval koně a byl vyhlášený dobytkař, měl nejlepší krávy a tak si myslím, že jsme to prostě zdědili. On byl přísný na sebe, na všechny děcka, ale něco dokázal! Měl to v sobě. To on řekl: do hospody nechodím, tam idu enom, když někdo chce prodat pole. Prostě hospodařil a tu půdu potom mohl tem potomkům předat, měl pět dětí.“

Připomínka sedláka-zakladatele Josefa oběma generacemi hospodářů je jejich jasným přihlášením se k jeho hodnotám, kterých si na něm váží a jsou jim životní inspirací. Odkazy na jeho pracovní morálku a disciplínu jsou nepsaným návodem základů a motivací jejich vlastního hospodaření.

Josefovi vnuci, rodiče Františka st., byli rovněž zemědělci, které ale o polnosti připravila kolektivizace. Černá kapitola rodinné historie je nedílnou součástí rodinné paměti. „To ještě žil ten stařeček. On měl 96 roků, když umřel, ale dožil se toho, jak jim to brali. Jako hrozný, když vám úplně všechno vezmou, že vám nezůstane nic“, připomíná Martin událost, která pro stařečka Josefa byla těžkou životní ranou. Částečného navrácení majetku se Valihrachovi dočkali v rámci restitucí v 90. letech, byť i na to vzpomínají s hořkostí v hlase: „Taťka si vzal nějaký traktor, starý prostě, a nějakou krávu, ale to, co oni vraceli, to byly krávy na zabít.“

Kromě křivdy cítí oba Valihrachové velké rodinné zadostiučinění a s tím spojenou zodpovědnost, „že se to vrátilo znovu do těch rukou, kterým to patřilo. Že je to naše, toho si člověk musí vážít, ale všechno to bereme s pokorou, děláme prostě na svém. Historicky to bylo mých předků, a tak se k tomu musím postavit.“

Rodina Valihrachova se svou produkcí dělí na dvě větve – Františkův bratr Josef Valihrach vede rodinné vinařství. Rodina Františka st. se věnuje chovu masného skotu a plemennému chovu, rostlinné produkci, vinohradnictví a provozuje také kompostárnu. Pěstovanými plodinami jsou pšenice, kukuřice, slunečnice, řepka, vojtěška a cukrová řepa. „Zatímco můj bratr Josef se po změně režimu začal věnovat vinařství, já jsem o něco později zkusil při práci trochu sedlačit. Nejdřív jen na deseti navracených hektarech a s pár jerseykami, jejichž mléko jsme prodávali přímo lidem. Někdy pole jsme si vzali, ale to bylo všechno v malém a všechno rukama. Já jsem si koupil napřed dvě krávy, naráz jich tam bylo 11 a potom jsme začali navyšovat aji tu polařinu,“ vypráví o začátcích František Valihrach st.

Do Krumvíře na jižní Moravě přijíždíme za rodinou Valihrachových, která v okolí vinařské obce hospodář již přes 30 let. Základním kamenem je rodinná soudržnost, zní jejich životní krédo uvedené také na webu jejich farmy. Že nejde jen o prázdné marketingové heslo, jsme svědky po čas celého setkání s Františkem Valihrachem a jeho synem Martinem. „Hospodářem byl už můj prastarý Josef.

Ten se sem do Krumvíře dostěhoval na dvěstěčtverku, jak teď tady sedíme. A to byl sedlák! Tak doufám, že to máme po něm zděděné, že ta sedlácká krev tam pořád nekde koluje. Protože ten vstával už o čtyřech ráno, podojil a s kravičkama jel na pole až tam nekde k Čejčům, sedm kilometrů daleko. To byl sedlák zakladatel...“, vypráví nám Martin s hrdostí v hlase u kávy a domácích koláčů pečených jeho maminkou.

▲ Valihrachovi jsou aktivní i v rámci fungování obce. Na fotografii boží muka nad vesnicí, která vybudovali v roce 2023 „Ke cti a chvále Boží a na poděkování“. Foto z facebooku farmy použito s jejím svolením.

Dnes rodina spravuje téměř stohektarového hospodářství, přičemž většinu půdy přímo vlastní. Do provozu se zapojuje celá rodina, tj. jeho synové František ml. a Martin, jejich manželky a děti. Část pozemků si vyžádala velmi pracnou kultivaci, neboť se jednalo o rákosem zarostlé mokřady, které bylo z důvodu výskytu hejn špačků ničících úrodu nezbytné zúrodnit. Právě toto byl jeden z motivačních momentů budování farmy: „My jsme si řekli, že by nebylo špatné zkusit, jestli by se to nedalo vypást. Už jsme to někde viděli, jak to krávy dokážou sešlapat a udržovat.“

Pro Valihrachovy není zemědělství jen obživou, ale doslova součástí jejich DNA a vtělené paměti. „Člověk to má opravdu v té krvi. Ten pocit, když se vám krajina mění pod rukama, to je k nezaplacení.“ Vztah k půdě, zvířatům a práci v sobě mají hluboko zakořeněný již od dětství. Práci vnímají nejen jako dědictví předků, ale jako poslání a závazek vůči budoucím generacím. Podnikání v zemědělství tedy neberou jen jako ekonomickou nutnost. „Dělat to všechno s pokorou, láskou k té půdě. A to je to, co musíme dál předat a něco snad v sobě ty naše děcka mají“.

Tato slova Martin pronáší, když nás provází areálem bývalého JZD, kde rodina zakoupila zchátralé budovy, které zrekonstruovala a dnes tvoří zázemí jejich hospodářství – zimoviště pro stádo krav, seník, uskladněná zemědělská technika a zcela nová bourárna umožňující přímé zpracování a prodej hovězího masa. I když s chovem masného skotu začali teprve nedávno, na chovatelských soutěžích už získávají první ceny.

▲ Z pastvy kromě samotných krav Valihrachů benefitují i další živočichové, od obojživelníků po různé druhy ptáků.

▲ Část pozemků si vyžádala velmi pracnou kultivaci, neboť se jednalo o rákosem zarostlé mokřady, které bylo z důvodu výskytu hejn špačků ničících úrodu nezbytné zúrodnit.

▲ Bratři Valihrachovi si nemohou vynachválit aplikaci přírodního hnojiva v podobě biologicky rozložitelného odpadu z vlastní kompostárny, který je do ní dodáván ze tří okolních obcí.

▲ Rodina se zabývá i pěstováním vinné révy na dvacetihektarové výměře.

▲ Vinařství a farma rodiny Valihrachových získaly v roce 2018 titul Farma roku.

▲ Rodina ctí tradice, mezi které patří i folklor. Na snímku Martin Valihrach s manželkou a synem.

„Já jsem třeba hodně špatně nesl, když jsem byl na střední na internátě. Když jsem neviděl věž našeho kostela, tak prostě jsem z toho byl špatnej. To je vlastně hrdost na to místo.“

Svou zodpovědnost rodné obci projevují nejen ve vlastní práci, ale zapojením do místního občanského dění, kdy je Martin členem obecního zastupitelstva. „Člověk se snaží celkově, aby ta obec nějak fungovala,“ říká František st. Jeho syn k tomu dodává: „A bráchova manželka se sestřenicí vedou folklorní kroužek pro děcka, takže ty naše děcka taky chodí v kroji. Takže určitě je ten vztah komplexně tady k té rodné dědině. Já jsem třeba hodně špatně nesl, když jsem byl na střední na internátě. Když jsem neviděl věž našeho kostela, tak prostě jsem z toho byl špatnej. To je vlastně hrdost na to místo.“

„Jsme věřící. To od těch předků je taky. Proto ta půda... pro mě osobně znamená strašně moc. My to máme prostě daný v genech, určitě to pro nás není jen zaměstnání...“

Důležitým zdrojem vnímání vlastní práce a rodiny je také víra: „Jsme věřící. To od těch předků je taky. Proto ta půda... pro mě osobně znamená strašně moc. My to máme prostě daný v genech, určitě to pro nás není jen zaměstnání... Já jsem vyučený instalátérem, ale nikdy mě to ne bavilo. V té krvi je něco jiného...“ doplňuje svého syna František st.

Cesta k rodinnému hospodaření u Valihrachových je jednosměrná linka dopředu vydlážděná kameny rodinné soudržnosti. Kořeny selského rozumu dle Františka st. tkví právě v tradici generačně předávaného rodinného hospodaření, kde jsou věci už prostě dané:

„Já ráno vstanu a vím, že je to všechno na přírodě, ale řekneme si: jdeme dělat to a to. A já už nemusím těm klukům nic říkat a už i ti vnuci tam chodí s vidla-ma. A ten selskej rozum je tady to, že to člověk má opravdu v té krvi nebo že se s tím narodí, že prostě ty geny tam nejaké jsou, že ti naši prarodiče se tím živili a byli dobří.“

Farma Menšík:

Když vás přepere ten zemědělský gen

▲ Manželé Oldřich a Markéta Menšíkovi na své ekofarmě v Kunčicích pod Ondřejníkem.

FARMA MENŠÍK

Rodinná biofarmy Menšík leží v podhůří Beskyd na úpatí hory Ondřejník, v obci Kunčice pod Ondřejníkem. Zaměřuje se na produkci mléčných produktů, zejména sýrů, mléka a jogurtů. Hospodaří na přibližně 140 ha pastvin, pečují o 70 dojnic a přibližně stejný počet telat a jalovic. Menšíkovi jsou členy ASZ Vsetín. Web: <https://www.farma-mensik.cz/>

„Nedáte si zmrzlinu?“ vítá nás Markéta Menšíková na biofarmě své rodiny v Kunčicích pod Ondřejníkem. Taková nabídka se neodmítá a po chvíli si už vychutnáváme jeden z produktů jejich započaté spolupráce se zmrzlinářem z nedalekého Frenštátu pod Radhoštěm. „Prostě poctivý zmrzlinář vyučený v Itálii. On potřeboval kvalitní surovinu a my jsme zase chtěli dělat zmrzlinu. Pro mě je to příklad takové symbiózy, jakou já si představuji, příklad lokální ekonomiky, jak by to v rámci lokální komunity mělo fungovat – žijeme jeden z druhého a umožňujeme si vzájemně existovat...“ představuje nám v kostce filosofii fungování jejich biofarmy, zatímco z okna stylové budovy, která v dolním patře ukrývá prodejnu sýrů a dalších mléčných výrobků, koukáme na zvedající se masiv Ondřejníku. Zavítali jsme do Moravskoslezských Beskyd. Biofarmy Menšíků funguje v Kunčicích pod Ondřejníkem v podhůří Beskyd od roku 1992. Věnuje se chovu krav a produkci mléka v režimu ekologického zemědělství. Svou činnost před lety rozšířili o možnost ubytování a výrobu mléčných výrobků ve vlastní mlékárně. Menšíkovi jsou příkladem moderního zemědělského podnikání, které stojí na pilířích předané generační profesní zkušenosti, současně ale jejich cesta nebyla tak přímočará a samozřejmá, jako v případě rodiny Valihrachových.

▲ Menšíkovi pečují o stádo mléčného skotu o počtu 70 dojnic.

▲ Přímou na farmě vyrábí Markéta Menšíková mléčné výrobky, zejména různé druhy sýrů a jogurty.

„Rodiče jsou původem z Kunčic, stejně jako i jejich rodiče. I za komunistů měli při zaměstnání malé hospodářství a pár kusů dobytka. A pak po revoluci, když místní JZD krachovalo, byli jedni z prvních, kdo se rozhodli, že budou soukromě hospodařit,“ vypráví majitel farmy Oldřich Menšík o prvních krocích vedoucích ke vzniku rodinné biofarmy a pokračuje: „Tatka byl, myslím, na svou dobu velice progresivní. Svým způsobem inovátor. Začátky ale nebyly vůbec lehké a cíle byly ovlivněny především potřebou zajistit pozemky, aby vůbec bylo na čem hospodařit a musela se nakoupit i technika, která chyběla.“

Oldřich Menšík se ještě vrací ke generační obměně a předání kormidla hospodářství: „V době, kdy jsem se rozhodl, že na naší farmě zůstanu, tak ji tatka stále ještě řídil a měl pevně v rukách a já jsem se snažil do toho vkládat některé inovace, změny, jakkoli to člověk nazve. Nějakou dobu se to „utřepávalo“, protože my jsme jako nová generace nastoupili pozvolna a naše role se v rodinném podnikání proměňovaly postupně.“

Leitmotivem příběhu biofarmy Menšíků je formativní zkušenost Oldřicha Menšíka získaná během pracovního pobytu na novozélandských farmách. Jeho manželka zdůrazňuje právě tento moment: „Olda odjel na rok na Nový Zéland a tam v něm asi dozrálo to rozhodnutí v zemědělství zůstat. Nahlédl do úplně jiného světa, do jiného systému. Možná částečně přišel i pocit zodpovědnosti k tomu, co ti rodiče budovali a co s tím bude dál...? A sám k tomu měl navíc vnitřní vztah.“

Já vždycky říkám, že ho přebral ten zemědělský gen, že to v něm prostě dožrálo. Její muž přitakává a přidává další střípky, které tehdy byly na misce rozhodovacích vah: „Okamžik zlomu to určitě byl, ale myslím, že jsem to měl v sobě zakořeněné celou dobu. Nechtěl jsem ale asi do toho hned vpadnout. Považoval jsem za důležité vyzkoušet i něco jiného, dokonce jsem měl podepsanou pracovní smlouvu s auditorskou společností v Praze v době, kdy se mi naskytla možnost vycestovat na Nový Zéland.“

Zkušenost a inspirace získané doslova z druhé strany planety společně s novými možnostmi doby a vývoje v zemědělském sektoru následně postupně vpluly do fungování farmy již pod taktovkou Oldřicha Menšíka. Jeho žena Markéta to komentovala slovy: „Zahraniční zkušenosti, to naši rodiče bohužel neměli možnost získat. Oni se někdy na některé věci dívali trochu skepticky. Ale říkali: „No dobře, tak si to zkuste! Třeba ubytování nebo sýrárna – to už jsou prostě výsledky práce naší generace. Viděli jsme, že to funguje jinde ve světě, tak není důvod, proč by to nemělo fungovat tady.“

Klíčovou, ale často přehlíženou a nedocenenou roli fungování rodinných hospodářství zaujímají ženy stojící neprávem v pozadí. Oldřich Menšík právě tuto skutečnost zmiňuje: „Mamka, ona byla vždy jakoby ve stínu, ale přitom ona byla to kolečko, bez kterého by to celé nejelo. Protože ona dělala tu... černou práci. Jako se říká třeba ve fotbale – že vždycky je někdo, kdo góly nedává, ale kdyby na hřišti nebyl, tak se celý tým sesype. A právě mamka byla těm novým nápadům a technologiím více nakloněná. A věřila, že tím směřem se prostě musí jít.“

„Říkala jsem si, že si na farmě najdu prostor pro nějakou vlastní seberealizaci.“

U Menšíků ženy ve fungování farmy dokonce převažují – bez mámy, sestry Olgy a manželky Markéty by rodinný podnik Menšíků nemohl fungovat ani vzniknout. Markéta Menšíková, ač dnes zkušená sýrařka a odbornice na výrobu i prodej mléčných produktů farmy, přitom pochází z rodiny bez zemědělských kořenů, „ale vztahem s Oldou se to tak přirozeně vyvinulo. Po mateřské jsem se už nevrátila na své původní místo v korporátu, protože... práce je tady dost. A říkala jsem si, že si na farmě najdu prostor pro nějakou vlastní seberealizaci. Takže se to postupně vyvinulo tak, že jsem začala pomáhat s administrativou, chtěla jsem tak ulevit trochu rodičům. Vybudování mléčárny a agroturistika následovala.“

▲ V prodejně nejen mléčných výrobků Farmy Menšík v Kunčicích pod Ondřejníkem s Markétou Menšíkovou.

▲ Lahodné zmrzliny jsou výsledkem spolupráce Menšíkových se zmrzlinářem z nedalekého Frenštátu pod Radhoštěm.

▲ Vynikající přírodní čerstvé sýry z pasterovaného biomléka.

▲ Další z aktivit Menšíkových je i poskytování agroturistických služeb.

▲ Svou produkci nabízejí Menšíkovi i prostřednictvím prodejních automatů, které jsou zákazníkům k dispozici 24 hodin sedm dnů v týdnu.

„Bylo období, kdy jsem cestoval, a pak, když jsem se odněkud vracel, a začaly se objevovat ty naše kopce tady, to už jsem visel v okně a strašně jsem se těšil domů...“

Součástí rodinné identity Menšíků je přesvědčení, že zemědělství by mělo být v souladu s přírodou a mělo by přispívat k životnímu prostředí a biodiverzitě. Integrace agroturistiky a výroby kvalitních potravin do jejich podnikání představuje inovaci reagující na zvýšený zájem o ekologické zemědělství, autentických zážitcích, lokálně vyrobených produktech a blízkost přírody. Počátky cesty k setrnutému modelu hospodaření vyklíčily z nalezení vztahu majitele farmy Oldřicha ke svému rodišti v podhůří Beskyd. „Ten vztah ke krajině... asi jsem to vždycky měl, ale vnímal to různě s věkem. Pamatuju si, že bylo období, kdy jsem cestoval, a pak, když jsem se odněkud vracel, a začaly se objevovat ty naše kopce tady, to už jsem visel v okně a strašně jsem se těšil domů... Ono to může znít jako kliše a já k tomu nechci sklouzávat – ta starost, ať ta půda žije, ať to tady funguje nebo vztah k rodné hroudě... Ale myslím, že to každý postupně musí v sobě najít a ani nemůžu říct, že nám to jako předali třeba rodiče. Možná ano, ale nevědomky kolikrát.“

„Pro nás je důležitá rodina, místo a země, kde žijeme a práce, která nám dává smysl.“

A selský rozum? „Otázka je, co to teda vlastně je? Za mě je to takový vlastně prázdný pojem, podobně jako „normální svět“. Pro každého to může znamenat něco jiného. Pro nás je důležitá rodina, místo a země, kde žijeme a práce, která nám dává smysl.“

Farma Člupy:

Tak jako trošku víc svobodně

▲ Majitelé Farmy Člupy – manželé Kamil a Markéta Šediví se svými syny.

FARMA ČLUPY

Rodinná ekofarma Člupy (ASZ Vyškov) sídlí v Marefách nedaleko Brna, věnuje se chovu ovcí, koz a krav, výrobou mléčných výrobků a skrze pastvu v chráněném území Člupy krajinyotvorbě. V roce 2021 získali manželé Šediví zlatou medaili v programu ASZ ČR Pestrá krajina. Web: <https://www.clupy.cz/>

Specifickou cestou k vlastnímu ekologickému hospodaření se vydali manželé Šediví z Maref u Bučovic, kteří se věnují chovu ovcí (zejména plemene suffolk), koz a krav, produkci mléčných výrobků a skrze pastvu ovcí i krajinyotvorbě. Oproti předchozím dvěma farmám vznikla Ekofarma Člupy, pojmenovaná podle nedalekého chráněného území, takřka-jíc na zelené louce – tj. její majitelé manželé Šediví se nemohli v začátcích podnikání opřít o půdu ani zkušenosti předané předchozí generací hospodářů.

Cesta budování ekofarmy Člupy začala z osobního rozhodnutí manželů se v určitém momentě života začít věnovat soukromému farmaření de facto od nuly. V několika momentech je ale jejich cesta k farmaření totožná s Menšíkovými, když obě spojuje formativní zkušenost a inspirace získaná na Novém Zélandu, kde rozhodnutí věnovat se naplno farmaření uzrálo.

Farma Člupy vznikla v roce 2012, naplno se ale jejímu růstu majitelé začali věnovat až v roce 2017. Většinu půdy mají v nájmu od města nebo soukromých majitelů, vlastní pouze 10 ha pozemků.

„No, my nejsme takoví úplně typičtí zemědělci... My jsme původně úplně mimo obor a začali jsme se zemědělství věnovat, až jsme se s manželkou vrátili z ciziny. Nejsme takový ten typický zemědělský rod, který si to předává v historii po generace nebo převzal bývalé JZD. Bez nějakých návazností jsme si všechno zjišťovali sami, učili se od začátku. Myslím, že to může mít svoje výhody,“ uvádí nás hned z kraje setkání majitel farmy Kamil Šedivý do kontextu vzniku farmy v kuchyni jeho domu.

„Já jsem o farmaření nikdy neuvažoval, to bylo úplně mimo moje zájmy. A až jsme se vrátili z Nového Zélandu, tak jsme přemýšleli, jak zůstat na volné noze, mít trochu více svobody. A farmaření nám přišlo jako dobrý nápad. Na Zélandě jsem rok a půl pracoval na různých farmách. Sice ne se zvířaty, ale ten pocit svobody tam byl. Jste venku, nikdo vás nějak moc neomezuje, děláte si jasně stanovenou práci, kterou dostanete zaplacenou, a je to tak trošku v souladu s přírodou, takové přirozené, je to pravidelný normální zdravý biorytmus, žádné směny a dlouhé, krátké týdny.“

„Cíleně si vybíráme pozemky, které jsou erozně ohrožené a jsou vhodné k zatravnění. Zatravníme je, uděláme na nich pastviny nebo louky, nám to přinese píce a tu půdu to ochrání...“

Pan Šedivý působí jako člověk, který by se dal označit jako „self made man“ – má potřebu dělat rozhodnutí a hledat řešení na základě vlastních zkušeností, je otevřený změnám, novým perspektivám, inovacím v technologii ale i postupům na ekologii orientovaném zemědělství. „U nás to bylo dost takový intuitivní, už od začátku jsme chtěli být v režimu ekologického zemědělství, chtěli jsme mít zvířata a dělat nějaký finální produkt, protože to je to, co by nás mělo živit... Začali jsme tím, že budeme pást zvířata na přírodní památce Člupy, která byla jediný místo, kde byly pozemky bez nájemních smluv. Takový stepní kopec ideální pro ovce, kozy a extenzivní pastvu. Ta pastva může být jak prospěšná krajině, tak může zároveň posloužit jako krmivo pro zvířata. Cíleně si vybíráme pozemky, které jsou erozně ohrožené a jsou vhodné k zatravnění. Zatravníme je, uděláme na nich pastviny nebo louky, nám to přinese píce a tu půdu to ochrání...“ připomíná jeden z důležitých prvků fungování farmy její majitel.

„Hlavním naším produktem jsou mléčné výrobky, které řemeslně zpracováváme a prodáváme ze dvora. Je to pět let, co provozujeme sýrárnu, stále se považujeme za začátečníky i přes ocenění a spokojenost zákazníků. Je to klasický příběh. Čím víc se tomu věnujeme, tím víc zjišťujeme, jak je králičí nora hluboká. Proto pořád tvrdím, že nejsem ten pravý zemědělec, protože člověk se pořád musí učit a čím víc do té problematiky zabředává, tím je to celé komplikovanější, je to u nás pořád takové ještě na koleně.“ Z pana Šedivého je cítit pokora, nadhled a zároveň touha zlepšovat se v profesi, kterou si vlastně vybral až později během svého života.

Za dobré rozhodnutí pokládá, že své hospodaření začali s manželkou Markétou v obci, odkud pochází a že se tak vrátili do rodného domu jeho předků. Bylo proto snazší přes místní vazby získat kontakty na majitele půdy, od kterých si ji pronajímají.

Na druhou stranu, když vypráví o svých začátcích v Marefách, vzpomene též, že „byly zábrany místních, že jsme jako nezemědělci a že si tady něco jako skoro ekologický zemědělství vymýšlíme, jako jestli jsme se nezbláznili...“ Místní se na ně dívali skrze prsty jako na někoho, kdo hospodaření nemůže rozumět a je naivní. „Když jsme začínali, často nás nechápali, proč chováme zvířata. Proč tam nedáte raději řepku na těch čtyřicet hektarů, z toho budete mít balík... nás nabádali... Ale kdybych pěstoval řepku a střídal to obilím, tak co z toho? Jako jaký bude naplnění té práce? Že budu dělat to, za co se zrovna platí? Nechápu takového uvažování...“

„Když jsme začínali, často nás nechápali, proč chováme zvířata. Proč tam nedáte raději řepku na těch čtyřicet hektarů, z toho budete mít balík...“

Za největší výhodu a ideální předpoklad svých farmářských počátků proto paradoxně pokládá vlastní „nepoznamenatost“ a „nedotčenost“ příslušnosti k zemědělskému stavu, který většinou spojuje se „špatnou minulostí“. Projevy současného českého konvenčního zemědělství včetně způsobu tímto modelem hospodařících zemědělců otevřeně kritizuje:

„Já se dívám některým zemědělcům kolem, mají jakési přežitě nastavení a pořád nejsou schopni nějakého posunu. Obdělávají pozemky z kopce, dělají všechno tak, jak to je pro ně pouze ekonomicky zajímavé, pouze co je pro ně pohodlné a dělalo se to tak přece vždycky. Dnes pokud vás ten obor zajímá, tak přece nechodíte pouze na školení o používání přípravků na ochranu rostlin, ale lze se vzdělat ve všem, co se zemědělstvím souvisí. Přemýšlím prostě jinak. V pátek se chystám na další seminář o agrolesnictví, protože mě zajímá, jak pozemky upravit tak, aby ty zvířata byly na pastvě ve stínu, aby lépe zvládali ten letní stres. Pořád se mluví o tom, co je u nás v zemědělství za problémy, a dokonce se mluví o tom, jak tyto problémy řešit, ale mě přijde, jako kdyby to většinu zemědělců vůbec nezajímalo. Jako by jim na půdě nezáleželo a o nějaké zdravé krajině nechtějí slyšet. Ať se na těch pozemcích děje, co chce. My to vytěžíme a pak to vrátíme tomu majiteli a ať si s tím dělá, co chce. Myslím, že je pořád vidět ohromný vliv té nešťastné kolektivizace, to odtržení lidí od půdy, od té krajiny celkem.“

▲ Manželé Šediví se věnují chovu ovcí (zejména plemene suffolk), koz a mléčného skotu, produkci mléčných výrobků a skrze pastvu ovcí i krajinyotvorbě.

„Pořád se mluví o tom, co je u nás v zemědělství za problémy, a dokonce se mluví o tom, jak tyto problémy řešit, ale mě přijde, jako kdyby to většinu zemědělců vůbec nezajímalo. Jako by jim na půdě nezáleželo a o nějaké zdravé krajině nechťjí slyšet.“

Kritický je zejména ke skutečnosti, že dnešní informační doba umožňuje přístup k relevantním informacím a každý tak dle jeho názoru může své postupy v zemědělském hospodaření orientovat na zajímavější a v důsledku šetrnější postupy práce. „Já si myslím, že se to bohužel přenáší postupně i na další generace. Oni mají třeba děti, který posílají na zemědělské školy, ale když se jich zeptám: super, ty děláš Mendelovku! A jaké máš zaměření? – No, všeobecný, jako kdyby, rostlinnou. Já říkám: Tak vy už tady nebudete orat, vy budete v tom regenerativním zemědělství, to je teď přece aktuální trend, ne? A oni: já nevím, co to vůbec je... Třeba je to špatně z mé strany, ale já tomu prostě nerozumím.“

„Myslím, že je pořád vidět ohromný vliv té nešťastné kolektivizace, to odtržení lidí od půdy, od té krajiny celkem.“

Práce v módu šetrně orientovaného zemědělství mu je nekončícím, celoživotním učením se novým věcem. „Myslím si, že když se dneska chce někdo vzdělávat a udržovat si aktuální poznání v jakémkoli oboru, tak má nekonečné možnosti. Celoživotní vzdělávání je dostupné každému, jenom si to vyzobat. Máte mnoho podcastů, youtube kanálů věnujících se takřka čemukoliv nebo třeba naše Asociace soukromého zemědělství je výborným zdrojem inspirace. Selská revue je skvělým příkladem, tam se člověk dočte hodně zajímavých a odborných textů, může se inspirovat od jiných. Musí si samozřejmě udělat nějaký průzkum, jestli to je, nebo není relevantní, to je ale zas už o kritickém myšlení každého z nás.“

„Když se dneska chce někdo vzdělávat a udržovat si aktuální poznání v jakémkoli oboru, tak má nekonečné možnosti.“

▲ S majitelem ekofarmy Člupy Kamilem Šedivým na procházce krajinou, na jejíž podobě se svou činností výrazně podílí.

▲ Farma Člupy se může pochlubit pestrou škálou zákazníky velmi oceňovaných mléčných výrobků.

„Mě to velmi naplňuje, že můžete v krajině dělat změny, které po vás zůstanou třeba pro příští generace. Vždycky si vzpomenu na rčení, že ten, kdo sází strom, se neschladí v jeho stínu.“

Vyslovené radosti a jisker v očích pana Šedivého si všimáme, když sdílí radost za ocenění jeho přístupu v programu Pestrá krajina: „já jsem strašně rád, je to taková satisfakce. My jsme velmi vděční za tu cenu, protože to je přesně to, co chceme – mít pestrou krajinu, a toto s tím souzní totálně. Já se neberu jako ten kór farmář. Mě vždycky bavilo focení, vždycky jsem chodil se psem a fotil si tady i ve světě různý krajiny a přírodní zajímavosti. Všude jsem vnímal krajinu, jak je dokonalá, jak je to prostě jako pestří... A mě nezajímá čistě zemědělství, ale víc vliv zemědělství na tu krajinu, může se to doplňovat. Mě to velmi naplňuje, že můžete v krajině dělat změny, které po vás zůstanou třeba pro příští generace. Vždycky si vzpomenu na rčení, že ten, kdo sází strom, se neschladí v jeho stínu.

Provoz jeho ekofarmy je, zdá se, nekončící klikatou cestou, na níž ovšem potkává zkratky umožněné otevřeností zkušenostem zejména některých dalších ekologicky orientovaných hospodářů z okolí, kterých si váží. Schopnost a ochotu naslouchat, stejně jako nadhled a schopnost sebereflexe tak lze pokládat za další střípek skládačky jménem „selský rozum“. „Nás nejvíc trápí sucho, takže z dvou sečí je aktuálně jedna, a to částečně řešíme regenerativní pastvou. Vyrábíme kvalitní lokální potraviny, chováme se slušně ke zvířatům a udržitelně k půdě. Naše hospodaření má pozitivní vliv na krajinu, kde žijeme. Práce nás baví a naplňuje. Naše karma je v pohodě. Jsem vlastně šťastný člověk...

Závěrem

Vylíčené příběhy rodin hospodářů ilustrují cesty k pochopení, jak hluboko může být zakořeněná, nebo naopak z jakých nových zdrojů klíčí láska a osobní zodpovědnost k naší krajině. Naznačují, že jejich úspěch v podnikání není dán pouze tvrdou prací, ale také schopností dívat se kolem sebe a být otevřený možnostem, které se nabízejí. A to díky, nebo i navzdory selskému rozumu. Schopnost dynamicky se adaptovat a reagovat na neustále se měnící podmínky v zemědě-

▲ Manželé Šediví si velmi váží zisku zlaté medaile v programu ASZ ČR Pestrá krajina v roce 2021.

▲ Krajina chráněné oblasti Člupy.

MGR. MICHAL PAVLÁSEK, PH.D.,

(*1983) vystudoval etnologii a historii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Je výzkumným pracovníkem v Etnologickém ústavu AV ČR, příležitostným reportérem a dokumentaristou. Zabývá se zejména fenomény spjatými s migrací a pamětí.

PHDR. PŘEMYSL MÁCHA, PH.D.,

(*1975) vystudoval etnologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současnosti je výzkumným pracovníkem v Etnologickém ústavu AV ČR, dříve působil na Ostravské univerzitě. Věnuje se lingvistické antropologii, etnoekologii a environmentální historii.

ském sektoru je dnes pro rodiny sedláků nutný předpoklad, aby se mohli dále rozvíjet a jednou kormidlo hospodářství předali svým potomkům.

Příklad tří navštívených farem rovněž ukazuje, že lze být zároveň inovativní i hluboce zakořeněný v tradicích a hodnotách rodiny a místní komunity. Inovace a tradice tedy rozhodně nejsou v protikladu, ale naopak – mohou se vzájemně doplňovat a posilovat. Pro řešení současných ekologických výzev je toho více než potřeba.

Text je výstupem výzkumného projektu Zdravý selský rozum v čase globálních výzev podpořeného v rámci programu Strategie AV21 Odolná společnost v 21. století.

4. 10. 2024

Text: Michal Pavlášek, Přemysl Mácha

Foto: Michal Pavlášek, Zdeněk Gorgoň, Veronika Jenikovská, Jaroslav Šebek a archiv navštívených farem